O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

I.M.Tuxtasinov

2023-yil “30” 08

Ro‘yxatga olindi: № BD-60111400-1.17

2023- yil “30” 08

INKLYUZIV TA’LIM. GOSPITAL PEDAGOGIKA FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100 000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110 000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60111400 – O‘zbek tili va adabiyoti

Fan/modul kodi Ink.GP304		**O'quv yili** 2024-2025	**Semestr** 4	**ECTS-Kreditlar** 4
Fan/modul turi Majburiy		**Ta'lim tili** O'zbek	**Haftadagi dars soatlari** 4	
1.	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
	Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika	60	60	120

2\. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsad - Inklyuziv ta'limning huquqiy asoslari. O'zbekistonda inklyuziv ta'limning joriy etilishi. Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va ushbu ta'lim shaklining afzallik jihatlari. Imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish.Inklyuziv ta'limga kiritishning asosiy tamoyillari va ularning mazmuni haqida nazariy bilimlar berish.

Fanning vazifasi – talabalarda ta'limiy-tarbiyaviy qarashlarni pedagogik faoliyatga tatbiq etish ko'nikmalarni shakllantirish, ilmiy, texnik va texnologik yutuqlarni qo'llay olishga tayyorlash hamda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish vazifalarini bajarish. Inklyuziv ta'limning ahamiyati, mavzu yuzasidan berilayotgan ma'lumotlarning kasb mahoratlarining oshirishlaridagi dolzarb o'rni va inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash bo'yicha ma'suliyat hissini orttirish. Inklyuziv ta'limning mazmuni, maqsadi, vazifalari, huquqiy asoslari, tamoyillari haqida bilimlar, uning oldida turgan muammolar yechimini hal etish yo'l va vositalari haqida tushuncha va ma'lumotlarga ega bo'ladilar.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlar)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Inklyuziv ta'lim kursining predmeti, maqsadi va vazifalari, obyekti, tamoyillari. Inklyuziv ta'lim kursining predmeti, ob'ekti, tamoyillari, maqsad va vazifalari. Inklyuziv ta'lim ijobiy jihatlari. Ushbu ta'lim shaklimi joriy qilish sabablari. Inklyuziv ta'lim shaklining imkoniyatlari.

2-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish. Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablari. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish Rivojlanishida nuqsoni bor Bolalar haqida tushuncha berish va ularni umum ta'lim maktablariga saralash.

3-mavzu. Integratsiya va inklyuziyaning qiyosiy tahlili. Reabilitatsiya haqida tushuncha. Reabilitatsiya haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

4-mavzu. Inklyuziv ta'limning xuquqiy asoslari. "Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi", "Nogiron shaxslar huquqlari to'grisida"gi Deklaratsiya, "Bolalar huquqlari to'risida"gi Konvensiya, Salamanka bayonoti va ish faoliyat rejasi, Ta'lim hamma uchun milliy dasturi, Ozbekiston respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4860 sonli qarori va boshqalar.

5-mavzu. Inklyuziv ta'limga jalb qilish bosqichlari. Inklyuziv ta'limga jalb eishning 4 ta bosqichi (komponentilari) to'g'risida talabalarga bilim, ko'nikma lar berish. (1-2,3,4-bosqichlar)

6-mavzu. Inklyuziv ta'lim moddiy-texnik bazasini yaratish. Inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirishda moddiy-texnik bazaning ahamiyatini tushuntirish

7-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalp etishda maktabgacha ta'lim muassasalari rahbariyati va pedagogolarning vazifasi. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari bilan tanishtirish.

8-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalp etishda maktab ta'lim muassasalari raxbariyati va pedagogolarning vazifasi. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktab direktori, o'qituvchilari, psixolog va defektologlarning vazifalari bilan tanishtirish.

9-mavzu. Inklyuziv ta'limni davlatimizda, xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv ta'limni davlatimizda, xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi haqida tushuncha berish

10-mavzu. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Chet el tajribasi. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Chet el tajribasi bilan tanishish (Korea, AQSh, Germaniya, Finlandiya, Singapur).

11-mavzu. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Respublkada olib borilgan va olib borilayotgan faoliyat. Respublikda inklyuziv ta'limning tarixi, chet el loyixalari va ularning natijalari. Respublikada xozirgi davrda olib borilayotgan ishlar. PQ 5270 bo'yicha bajarilayotgan ishlar.

12-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK nin roli.

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK ning maqsad, vazifalari va saralash metodikalari bilan tanishtirish.

13-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda individual dasturlarini tuzish, metodik va didaktik ta'minotini

yaratish. Imkoniyati cheklangan bolalarni hususiyatlarini, nogironligini e'tiborga olgan holda individual dasturlarini tuzishga o'rgatish, metodik va didaktik ta'minotini tayyorlash usullari bilan tanishtirish.

14-mavzu. Inklyuziv ta'limni joriy etishda ommaviy tadbirlarning ahamiyati. Inklyuziv ta'limning jamiyatga ta'siri. Seminar, seminar-trening, bayram ertaliklari, "Ochiq eshiklar kuni", ko'rgazmalar, davra suhbatlari kabilarni tashkil etish tartibi haqida ma'lumot berish. Imkoniyati cheklangan bolalarning sog'lom tengdoshlariga aralashuvining ijobiy va salbiy jihatlari haqida tushuntirish.

15-mavzu. Inklyuziv ta'limni joriy etishda ommaviy tadbirlarning ahamiyati. Inklyuziv ta'limning jamiyatga ta'siri. Seminar, seminar-trening, bayram ertaliklari, "Ochiq eshiklar kuni", ko'rgazmalar, davra suhbatlari kabilarni tashkil etish tartibi haqida ma'lumot berish. Imkoniyati cheklangan bolalarning sog'lom tengdoshlariga aralashuvining ijobiy va salbiy jihatlari haqida tushuntirish.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

1-mavzu. Kirish. Inklyuziv ta'lim kursining predmeti, maqsadi va vazifalari, obyekti, tamoyillari. Inklyuziv ta'lim kursining predmeti, ob'ekti, tamoyillari, maqsad va vazifalari. Inklyuziv ta'lim ijobiy jihatlari. Ushbu ta'lim shaklimi joriy qilish sabablari. Inklyuziv ta'lim shaklining imkoniyatlari.

2-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish. Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablari. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish Rivojlanishida nuqsoni bor Bolalar haqida tushuncha berish va ularni umum ta'lim maktablariga saralash.

3-mavzu. Integratsiya va inklyuziyaning qiyosiy tahlili. Reabilitatsiya haqida tushuncha. Reabilitatsiya haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

4-mavzu. Inklyuziv ta'limning xuquqiy asoslari. "Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi", "Nogiron shaxslar huquqlari to'grisida"gi Deklaratsiya, "Bolalar huquqlari to'risida"gi Konvensiya, Salamanka bayonoti va ish faoliyat rejasi, Ta'lim hamma uchun milliy dasturi, Ozbekiston respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4860 sonli qarori va boshqalar.

5-mavzu. Inklyuziv ta'limga jalb qilish bosqichlari. Inklyuziv ta'limga jalb eishning 4 ta bosqichi (komponentilari) to'g'risida talabalarga bilim, ko'nikma lar berish. (1-2,3,4-bosqichlar)

6-mavzu. Inklyuziv ta'lim moddiy-texnik bazasini yaratish. Inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirishda moddiy-texnik bazaning ahamiyatini tushuntirish

7-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalp etishda maktabgacha ta'lim muassasalari rahbariyati va pedagogolarning vazifasi. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari bilan tanishtirish.

8-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalp etishda maktab ta'lim muassasalari raxbariyati va pedagogolarning vazifasi. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktab direktori, o'qituvchilari, psixolog va defektologlarning vazifalari bilan tanishtirish.

9-mavzu. Inklyuziv ta'limni davlatimizda, xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv ta'limni davlatimizda, xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi haqida tushuncha berish

10-mavzu. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Chet el tajribasi. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Chet el tajribasi bilan tanishish (AQSH, Rossiya, Finlyandiya, Angliya, Xitoy).

11-mavzu. Inklyuziv ta'lim bo'yicha Respublkada olib borilgan va olib borilayotgan faoliyat. Respublikda inklyuziv ta'limning tarixi, chet el loyixalari va ularning natijalari. Respublikada xozirgi davrda olib borilayotgan ishlar. PQ 5270 bo'yicha bajarilayotgan ishlar.

12-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK nin roli.

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK ning maqsad, vazifalari va saralash metodikalari bilan tanishtirish.

13-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda individual dasturlarini tuzish, metodik va didaktik ta'minotini yaratish. Imkoniyati cheklangan bolalarni hususiyatlarini, nogironligini e'tiborga olgan holda individual dasturlarini tuzishga o'rgatish, metodik va didaktik ta'minotini tayyorlash usullari bilan tanishtirish.

14-mavzu. Inklyuziv ta'limni joriy etishda ommaviy tadbirlarning ahamiyati. Inklyuziv ta'limning jamiyatga ta'siri. Seminar, seminar-trening, bayram ertaliklari, "Ochiq eshiklar kuni", ko'rgazmalar, davra suhbatlari kabilarni tashkil etish tartibi haqida ma'lumot berish. Imkoniyati cheklangan bolalarning sog'lom tengdoshlariga aralashuvining ijobiy va salbiy jihatlari haqida tushuntirish.

15-mavzu. Inklyuziv ta'limni joriy etishda ommaviy tadbirlarning ahamiyati. Inklyuziv ta'limning jamiyatga ta'siri. Seminar, seminar-trening, bayram ertaliklari, "Ochiq eshiklar kuni", ko'rgazmalar, davra suhbatlari kabilarni tashkil etish tartibi haqida ma'lumot berish. Imkoniyati cheklangan bolalarning

sog'lom tengdoshlariga aralashuvining ijobiy va salbiy jihatlari haqida tushuntirish.

IV.Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

1- mavzu. Maktabgacha inklyuziv ta'lim kursining predmeti, ob'yekti, tamoyillari, maqsad va vazifalari.

2- mavzu. Maktabgacha inklyuziv ta'limning tamoyillari va unga bo'lgan extièjlar va uning sabablari, bosqichlari.

3- mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya berishda konseptual talablar.

4- mavzu. Inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlari.

5- mavzu. Salamanka bayonoti va ish faoliyati rejasi. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro miqyosidagi xujjat. (1994-yil YUNESKO).

6- mavzu. Inklyuziv ta'limni xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi.

7- mavzu. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'limni qo'llab quvvatlashning xuquqiy asoslari va amaliy tajribalar.

8- mavzu. Ilmiy va metodik qo'llanmalarini yaratilishi. (imkoniyati cheklangan bolalar uchun).

9- mavzu. Maktabgacha inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy reabilitatsiya.

10- mavzu. Inklyuziv ta'limning O'zbekistonda e'tirof etilishining mohiyati va bu ta'lim tizimining xamma uchun ochiqligi.

11- mavzu. Inklyuziv ta'limning butun jahonda e'tirof etilishining mohiyati va bu ta'lim tizimining xamma uchun ochiqligi.

12- mavzu. Maktabgacha inklyuziv ta'limni boshqarish tamoyillari.

13- mavzu. Yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni ta'lim tizimiga jalb etishda ota-onalar, oila va jamoatchilik bilan ishlash.

14- mavzu. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogni vazifalari va maqsadlari.

15- mavzu. Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarga inklyuziv ta'lim tizimida korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etish.

16- mavzu. Korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishning tashkiliy, xuquqiy, uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish usullari.

17- mavzu. Inklyuziv va integratsiya ta'limining bir-biridan farqi.

18- mavzu. Inklyuziv ta'limning ijtimoiy strategiyasi.

19- mavzu. Inklyuziv ta'limning hususiyatlari, ochiqligi va undan foydalanish.

20- mavzu. Integratsiya va inklyuziv ta'lim.

3. **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

-Ma'ruzalarda bakalavr talabalar bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya, O'zbekiston Respublikasi Konstitusiya, Ta'lim to'g'risidagi qonun, Ta'lim hamma uchun reja harakat dasturi, Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi hamda bir qator qonun va me'yoriy hujjatlar bilan va inklyuziv ta'lim siyosatini bilishi

-alohida yordamga muxtoj bolalarni o'z sog'lom tengdoshlari bilan umumta'lim tizimida ta'lim olish jarayoni va tamoyillarini tahlil etish va baholash.

- inklyuziv ta'lim jarayonida nogiron bolalarni o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish.

- inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv-uslubiy materallarni ishlab chiqish

- inklyuziv ta'limni joriy qilishda jaxon tajribasini o'rganish.

- inklyuziv ta'limda yangi pedagogik texnologiya va axborot texnologiyalarini qo'llash.

Ko'nikmalar jihatidan:

-maxsus yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni topish va yordam berish

- inklyuziv ta'limni tashkil etish va olib boorish

- inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv reja va dasturlarni bola imkoniyatiga moslashtirish

- bolani qiziqtirish, iqtidorini hisobga olish.

- bolalarni imkoniyatlarni e'tiborga olgan holda yuqori darajali o'qitishni tashkil etish

- ta'lim-tarbiyaning zamonaviy texnologiyalari, innovatsion shakl va metodlari, ta'lim–tarbiya jarayonini boshqarish va unga rahbarlik qilish, o'qish va bilish faoliyatni tashkil qilish yo'llari, pedagogik faoliyatni rejalashtirishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

- Shaxsning ma'naviy-axloqiy sifatlarini faol shakllantirish. Ta'lim-tarbiya jarayonini Inklyuziv ta'lim. Gospitel pedagogika fanining maqsadiga, tamoyillariga mos ravishda pedagogik jarayonni tashkil etish va amalga oshirish. Ta'lim-tarbiya mazmuniga oid axborotlarni qayta ishlash, umumlashtirish va bolalarga yetkazish **ko'nikmalariga ega bo'lish.**

4. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

. ma'ruzalar;

. seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);

. guruhlarda ishlash;

. taqdimotlarni qilish;

. individual loyihalar;

. jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy nazorat, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. R.Sh.Shomahmudova. "Maxsus va inklyuziv ta'lim" uslubiy qo'llanma. CHASHMA PRINT Toshkent 2011 - yil. 2. R.Shomahmudova, L.Sh. Nurmuhamedova, D.R.To'laganova. Logopediya (kompleks mashqlar metodikasi) "LESSON PRESS" Toshkent 2018 - yil 3. M.Yu.Ayupova, Sh.D. Aripova To'g'ri talaffuz qilamiz va yozamiz. "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" Toshkent 2015 - yil. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi.- Toshkent, 2021. - 458 b. 2. O'zbekiston Respublikasini Prezidentining 2022-2026- yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son 28.01.2022. 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PF - 6108 - son farmoni 4. Mo'minova L.R Inklyuziv ta'lim. Dastur. T., 2014 **Axborot manbalari** 1. http://www.edu.uz–O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti. 2. http:www.uzedu.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi sayti. 3. http://www.gov.uz– O'zbekiston Respublikasi xukumati portali. 4.www.pedagog.uz 5.www.relarn.ru/conf/conf2007 6. www. pedagog. uz 7. www. ziyonet. uz 8. www. edu.uz
7.	Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2023-yil 30.08dagi 1 -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan / modul uchun mas'ullar**: S.N.Najiyeva – SamDChTI, "Innovatsion ta'lim texnoligiyalari va pedagogikasi" kafedrasi o'qituvchisi

9.	**Taqrizchilar:** M.M.Maxmudova – SamDChTI, "Innovatsion ta'lim texnoligiyalari va pedagogikasi" kafedrasi professori, pedagogika fanlari doktori Sh.Z.Taylanova – O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika istituti dotsenti, pedagogika fanlari doktori (DCs)